

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2018
31

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. 308 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

В історичному блоці представлені наукові дослідження різних аспектів актуальних проблем історії, зокрема Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії, а також про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії розкривають проблеми історії української філології (явища староукраїнської мови XVI–XVIII ст., дослідження пам'яток) і діалектології (діалектної лексикографії).

Наукові публікації з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден, Михайло Рудницький) і відображають проблеми воєнного часу в сучасних текстах.

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2018. Vol. 31. 308 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute, which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

The historical block is represented by studies of current problems of history, such as the history of the West Ukrainian People's Republic, military history, as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies reveal issues in the history of Ukrainian language (phenomena in the Old Ukrainian language of the 16th-18th centuries, studies of monuments), and dialectology (dialectal lexicography).

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Yablonska-Uden, Mykhailo Rudnytskyi), and reflect the problems of wartime in contemporary texts.

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 4 від 11.12.2018 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристіна (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

Андрій ТКАЧУК

аташе

*Посольства України в Республіці Австрія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5594-2044>
e-mail: zbruch1919@gmail.com*

ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ В КОАЛІЦІЙНІЙ УГОДІ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ У СКЛИКАННЯ

Розглянуто проблеми державної безпеки України в Коаліційній угоді, підписаній депутатськими фракціями Верховної Ради V скликання у 2006 р. Висвітлено питання безпекової стратегії України у внутрішній та зовнішній політиці. Показано, що в зовнішній політиці коаліція парламентських партій орієнтувалася на євроінтеграцію, намагаючись зберегти повноцінні партнерські відносини з Росією, водночас декларуючи наміри будівництва армії, яка відповідає геополітичним і воєнним викликам часу, є професійною та здатною реагувати на новітні загрози.

Ключові слова: безпека, НАТО, євроінтеграція, політичні партії.

Після внесення змін до Конституції у 2004 р.¹ в Україні змінилася форма правління з президентсько-парламентської республіки на парламентсько-президентську. Це спричинило появу нового суб'єкта конституційно-правових відносин, зокрема коаліції депутатських фракцій, що охоплювала більшість політичних сил, представлених у Верховній Раді. Практика укладення коаліційних угод парламентськими партіями в Україні існувала з 2002 р., зокрема з 2002 по 2007 р. організовано три відповідні кампанії. Можна говорити про певну стабільність електоральних уподобань українців, оскільки впродовж цього періоду чотири основні політичні сили постійно були представлені в парламенті: Блок Юлії Тимошенко (БЮТ), Народний союз «Наша Україна», Партія регіонів, Комуністична партія України (КПУ). Жодна зі створених коаліцій не мала конституційної більшості голосів². Однак саме процес формування парламентської коаліції після виборів 2006 р. затягнувся на чотири місяці й увійшов в історію під назвою «коаліціада», під час якої попри перемогу «помаранчевої коаліції» на виборах політичні суперечки та відсутність консенсусу щодо кадрових питань призвели до розколу в демократичному таборі. Конкуренція між політичними силами – БЮТом,

¹ Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08.12.2004 № 2222-IV. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15>

² Гончарова Т. Особливості процесу формування парламентських коаліцій. Віче (Київ). 2009. № 3. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1296/>

«Нашою Україною» та СПУ (Соціалістичною партією України) – призвела до появи т. зв. «Антикризової коаліції»³ у складі Партії регіонів, СПУ, КПУ та й, зрештою, прем'єрства В. Януковича. Однак уже за кілька місяців після цього виникла глибока парламентська криза, яку вирішили дострокові парламентські вибори 2007 р.

Попри те, що Коаліційна угода 2006 р. була радше нормативним документом, який визначав кадрові призначення від членів коаліції, вона чимало уваги приділяла майбутній політиці держави в різних сферах суспільного життя: економічній, зовнішньополітичній, безпековій. У світлі виборів 2019 р. до парламенту увагу привертає саме безпековий аспект Коаліційної угоди депутатських фракцій у Верховній Раді України V скликання. Це пов'язано з тим, що він відобразив наявні на той час проблеми зовнішньополітичного вибору держави, показав тенденції у суспільстві, що позначені на будівництві національної безпеки й армії.

Зазначену проблему не досліджували професійні історики. Здебільша вона була об'єктом уваги правників, що розглядали формування парламентської коаліції, зосереджуючи увагу переважно на юридичних аспектах, пропускаючи тим самим інші складові угоди. Саме тому мета статті – дослідити місце державної політики безпеки в Коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній Раді України V скликання.

Передусім треба зазначити, що під «коаліційною угодою» потрібно розуміти домовленість між двома чи більше партіями в багатопартійній парламентській системі, що фіксує їхні спільні політичні позиції з метою формування коаліційного уряду і довготермінової співпраці у Верховній Раді. Така угода не має конституційно-правової чинності, а розрахована лише на тимчасову політичну апробацію. Коаліційна угода – всього лише декларація намірів, де партнери погоджуються діяти спільно в законотворчій діяльності та підтримувати уряд. Процес формування коаліції складний не лише через відсутність у політичних сил необхідного досвіду, але й тому, що будь-який склад майбутньої коаліції об'єднуватиме політичні сили, які мають різні, іноді взаємозаперечувані, ідеологічні засади, різну візію на шляхи та мету суспільно-економічного розвитку України, її зовнішньополітичні пріоритети.

Чимало уваги в Коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній Раді України V скликання⁴ приділено питанням національної безпеки та зовнішньої політики. Очевидно, це було спричинене тим, що після Помаранчевої революції 2004 р. у суспільстві зберігався певний кредит довіри до «помаранчевих лідерів» щодо задекларованого під час подій Майдану 2003–2004 рр. курсу на європейську інтеграцію України та зміцнення її геополітичного становища. Крім цього, відповідно до геополітичних складових, імперативом для України був орієнтаційний аспект як визначальна домінанта подальшого розвитку⁵.

Необхідно визнати, що добитися рішучого повороту від напрацьованих за попередні роки принципів багатовекторної політики Україна не змогла⁶. Тим не

³ Про створення Антикризової коаліції у Верховній Раді України п'ятого скликання. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005001-06>

⁴ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

⁵ Кудряченко А. І. Політична історія України ХХ століття. Київ: МАУП, 2006. С. 558.

⁶ Віднянський С. Взаємовідносини України і Європейського Союзу після Помаранчевої революції: потенціал і нереалізовані можливості. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2018. № 1(20). С. 9–24.

менш, Коаліційна угода визначила такі пріоритети зовнішньої політики та політики безпеки:

- 1) удосконалення інституційно-правового, інформаційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності;
- 2) сприяння активізації і поглибленню процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України;
- 3) подолання проблем і конфліктів із Російською Федерацією (РФ), формування рівноправного, взаємовигідного, прагматичного українсько-російського партнерства;
- 4) створення умов для розбудови реального стратегічного партнерства зі США;
- 5) зовнішньополітичні питання безпеки;
- 6) забезпечення системності в реформуванні сектора безпеки України;
- 7) створення невеликих за чисельністю сучасних Збройних сил, укомплектованих професіоналами, всебічно забезпечених, оснащених новітніми зразками озброєнь і військової техніки, готових до застосування, зокрема до спільних дій у складі міжнародних багатонаціональних сил⁷.

Першим пріоритетом у Коаліційній угоді визначено вдосконалення інституційно-правового й інформаційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності. Його реалізація передбачалася через забезпечення координації дій гілок влади на зовнішньому напрямі. Пропонувалося сформуванню ефективну модель співпраці на рівні президент–уряд–парламент для надання законодавчої підтримки зовнішньополітичному курсу влади. У документі визначалися конкретні заходи, реалізація яких забезпечила б успіх вирішення цього питання:

- формування ефективних каналів співпраці в межах Головної служби зовнішньої політики Секретаріату президента, урядового комітету з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, профільних комітетів Верховної Ради України, постійних делегацій Верховної Ради України, спільних міжпарламентських комісій;
- розробка на рівні уряд–парламент спільного плану законодавчого забезпечення пріоритетних напрямів зовнішньої діяльності: європейська та євроатлантична інтеграція, вступ до СОТ (Світової організації торгівлі), розвиток відносин із РФ і США.

Наступним кроком запропоновано удосконалення роботи інституційних структур, які забезпечують реалізацію зовнішньої політики. З цією метою передбачалося гарантування виконання указів президента України щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх відносин. Також було запропоновано припинити практику нескоординованих заяв керівників виконавчих структур щодо зовнішніх питань, закінчити відповідні кадрові призначення, визначити механізм координації діяльності дипломатичних радників. Ще одним важливим кроком у вдосконаленні інституційно-правового, інформаційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності вважалося налагодження ефективної діяльності дипломатичної служби України. Тут звернено увагу на такі аспекти:

⁷ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

- створення умов для переходу Міністерства закордонних справ (МЗС) до системи використання електронного документообігу, формування внутрішньої мережі (разом із диппредставництвами) електронного обігу документів та інформації;
- запровадження прозорої системи середньотермінового (півроку–рік) планування закордонних відряджень працівників МЗС;
- реорганізація закордонних дипломатичних закладів України. Структурно-кадрова інвентаризація закордонних дипломатичних установ (посольств, генконсульств, представництв при міжнародних організаціях) із метою оптимізації їх чисельності, вдосконалення діяльності;
- формування мережі регіональних відділень Центру допомоги громадянам України за кордоном на базі українських посольств за кордоном, представництв МЗС у регіонах країни;
- закінчення реорганізації торговельно-економічних місій України за кордоном. Зокрема, Міністерству закордонних справ і Міністерству економіки запропоновано запровадити нову модель економічної дипломатії, роль якої: а) забезпечення ефективної координації діяльності нових структур із відповідними підрозділами посольств, представництвами українських підприємств за кордоном; б) покращення інформаційного забезпечення про інвестиційні потреби й експортні можливості, комерційні пропозиції українських господарських суб'єктів⁸.

З огляду на те, що зовнішня політика неможлива без правового забезпечення, проект Закону «Про основні напрямки зовнішньої політики та зовнішньополітичної діяльності України» пропонувалося внести як нагальний на розгляд Верховної Ради. Також – сформулювати національні інтереси України з урахуванням сучасних світових реалій та потреб внутрішнього розвитку і визначити засади зовнішньої політики на новому етапі; означити систему функцій і механізмів здійснення зовнішньої політики⁹.

Для розпрацювання прозорої стратегії дій на головних зовнішніх напрямках європейської та євроатлантичної інтеграції, відносин із РФ і США, виникла необхідність ухвалити нову редакцію «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» з урахуванням сучасного стану співпраці з ЄС (Європейським Союзом), результатів реалізації Плану дій Україна–ЄС, внутрішніх інституційно-структурних змін; сформувати план дій із реалізації спільної заяви президентів України і США від 4 квітня 2005 р.; розробити стратегію співпраці з РФ на новому етапі; забезпечити імплементацію Спільного плану дій Україна–Росія на 2005–2006 рр. Тут потрібно розуміти, що тема «європейського вибору» неодноразово звучала в риторичі різних політичних сил, їхніх лідерів, голів урядів та президентів. Із різним ступенем акцентуації поряд із цивілізаційним відокремленням від Росії/СРСР містилося наголошення на «окремішності» українців та росіян. Проте, незважаючи на проєвропейську ідеологію української влади та підтримку в суспільстві,

⁸ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

⁹ Пропозиції до Коаліційної угоди депутатських фракцій у Верховній Раді України. *Національна безпека і оборона*. 2006. № 4(76). С. 33–34.

вона не мала жодного корелята в реальних економічних і політичних практиках, залишаючись на рівні ідеї¹⁰.

Пріоритетом зовнішньої політики та політики безпеки в документі визначено сприяння активізації і поглибленню процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України. У цьому напрямі передбачалося насамперед забезпечення імплементації Плану дій Україна–ЄС. Пропонувалося ухвалити комплекс урядових заходів із виконання Плану дій Україна–ЄС на 2006 р. із урахуванням змістовних і структурних недоліків попередніх заходів (надмірна чисельність, неконкретність), забезпечивши контроль за реалізацією відповідних заходів та їх фінансування. Також вважалося доцільним щоквартально розміщувати результати виконання Плану дій Україна–ЄС на урядовому порталі та регулярно проводити громадські слухання щодо перебігу його реалізації. Заторкувалася дуже важлива тема – зосередження зусиль на реалізації галузевих угод і програм з ЄС. У цьому напрямі найперше передбачалося закінчити процедуру вступу України до СОТ, переглянути спільне дослідження економічних передумов ухвалення Угоди про зону вільної торгівлі з ЄС (ЗВТ) та ініціювати переговорний процес зі створення ЗВТ з ЄС¹¹.

Не менш важливим було положення про формування сприятливих умов для реалізації євроінтеграційного курсу, у якому сконцентрована низка важливих і цікавих пропозицій. Одна з них – активізація співпраці в межах Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань набуття членства і забезпечення умов для одержання у 2006 р. запрошення від НАТО стосовно приєднання України до Плану дій щодо членства в Альянсі. Зауважу, що пропонувалося використати вже наявний досвід¹², водночас врахувати такий інших держав. Відповідно було запропоновано доопрацювати і винести на розгляд Міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу в НАТО та започаткувати в 2006 р. реалізацію розробленого українською стороною Плану дій з набуття членства в НАТО. Наступна пропозиція – повномасштабна реалізація Цільового плану Україна–НАТО на 2006 р.¹³ У Коаліційній угоді зазначалося, що реалізація євроатлантичного курсу країни повинна здійснюватися на законодавчому рівні: ухвалення законопроекту «Про затвердження рішення Президента України “Про допуск підрозділів Збройних сил інших держав на територію України у 2006 р. для участі в багатонаціональних військових навчаннях”». Пропонувалося в контексті реалізації балто-скандинавської ініціативи запровадити проект підготовки за євроатлантичними стандартами цивільного персоналу для роботи в Міністерстві оборони (сектор стратегічного планування, управління фінансами й персоналом, тилове забезпечення) і поширення цієї моделі на підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ (МВС), Міністерства надзвичайних ситуацій (МНС), Служби безпеки України (СБУ), Державної прикордонної служби. І ще, одна з умов формування сприятливої атмосфери для реалізації євроінтеграційного курсу – зосередження в

¹⁰ Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь. Київ, 2016. С. 260.

¹¹ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

¹² План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009

¹³ Про Цільовий план Україна – НАТО на 2006 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/295/2006?lang=en>

межах Національної системи координації співпраці України з НАТО зусиль профільних міністерств і відомств (Ради національної безпеки та оборони України (РНБО), урядового комітету з питань євроатлантичної та європейської інтеграції України, національних координаторів) на організації ефективного організаційного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення інтеграції України до Альянсу.

Окремими пріоритетами в Коаліційній угоді були названі повноправні між-державні політичні й економічні відносини України з РФ і США¹⁴. У випадку з РФ виникало питання врегулювання проблем і конфліктів у відносинах, формування рівноправного, взаємовигідного, прагматичного українсько-російського партнерства. Що стосується США, то в угоді сказано, «що одним з головних завдань влади на американському напрямі є розширення та активізація політико-дипломатичного діалогу, винесення на новий рівень співробітництва в торговельно-економічній сфері, перехід до якісно нового рівня партнерства»¹⁵.

Зовнішньополітичні питання безпеки – один із пріоритетів політики Української держави. Курс на євроінтеграцію розглядався як процес поширення на її територію зони стабільності та безпеки в Європі, стимул для пришвидшеного розвитку з орієнтацією на європейські стандарти, адже, як влучно зауважувала українська дослідниця Л. Чекаленко: «Українська держава використовує досвід країн-сусідів новообраних учасників НАТО і Європейського Союзу для торування свого власного шляху до європейської інтеграції»¹⁶. Перший крок на шляху до безпеки – інтенсифікація політики євроатлантичної інтеграції з опорою на внутрішню підтримку. У межах цього питання запропоновано створити спільну програму Міністерства закордонних справ, Міністерства оборони та Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України, з інформуванням населення по цьому питанню, з широким залученням до роботи громадських регіональних організацій. Оскільки гарант безпеки – сильна боєздатна армія, то з метою зміцнення обороноздатності Збройних сил України на рівні європейських стандартів вважалася доцільною їхня участь у спільних багатонаціональних навчаннях, зокрема на території України. А також необхідним забезпечити адаптацію методів і нормативів діяльності Державної прикордонної служби України до європейських стандартів та поступове перетворення прикордонних військ на прикордонну поліцію. Ставилося питання ефективного використання спільних проектів і технічної допомоги для здійснення модернізації матеріальної бази митних та прикордонних органів (служб) із метою наближення їх до європейських стандартів, вимог міжнародних ініціатив у сферах боротьби з тероризмом і нерозповсюдження засобів масового ураження (ЗМУ). Далі планували ратифікувати Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом міністрів України та Верховним головнокомандуванням Об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та Верховним головнокомандуванням Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі про використання стратегічної транспортної авіації України в операціях під егідою НАТО.

¹⁴ Пропозиції до Коаліційної угоди депутатських фракцій у Верховній Раді України. *Національна безпека і оборона*. 2006. № 4(76). С. 33–34.

¹⁵ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

¹⁶ Чекаленко Л. *Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів)*. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. С. 251.

Другий крок у вирішенні зовнішньополітичних питань безпеки – пошук шляхів поглиблення співпраці Україна–НАТО, адже активна участь у спільних (Україна–Росія–ЄС–НАТО) проєктах дозволяла підтримувати глобальну та регіональну безпеку, зокрема антитероризм, міграцію, контроль над озброєннями та їх нерозповсюдження. Було наголошено на важливості поточних спільних із НАТО та ЄС проєктів з утилізації стрілецької зброї, легких озброєнь, мін, ракет і боєприпасів та забезпечення їх високої результативності. Планувалося провести в межах участі в Конференції національних керівників із питань озброєнь НАТО комплексний огляд оборонно-промислового комплексу України й підготувати пропозиції щодо залучення українських підприємств та організацій до спільних (зокрема у форматі Україна–Росія–ЄС–НАТО) науково-технічних проєктів.

Ще один крок на шляху вирішення питань зовнішньополітичної безпеки – активізація участі в міжнародних організаціях. Виокремлено найперше доцільність брати активну участь у регіональних організаціях (Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Організації за демократію та демократичний розвиток (ГУАМ)). І в межах цього ж питання виступити з ініціативою розробки Кодексу поведінки, який охоплював би діяльність усіх режимів експортного контролю.

Одне з найважливіших питань зовнішньополітичної безпеки – миротворча діяльність, адже Україна часто виступала значним контриб'ютором військового і цивільного персоналу до операцій ООН із підтримки миру, а українські представництва були розкидані по усьому світу¹⁷. У Коаліційній угоді звернено увагу на те, що потрібно усвідомлювати «існуючі та перспективні геополітичні тенденції розподілу сил на світовій арені», тому необхідно «унікати участі в міжнародних військових операціях втручання та концентрувати зусилля на участі в операціях з підтримки миру та програмах допомоги розвитку». Проводячи миротворчу політику, Україна повинна була врегулювати конфлікт на території Співдружності незалежних держав (СНД: Придністров'я, Грузія, Азербайджан); брати участь у миротворчих операціях і програмах допомоги розвитку під егідою ООН, ОБСЄ, ЄС; надавати військово-технічну допомогу країнам-членам НАТО у проведенні миротворчих операцій¹⁸.

Дуже важливе положення про пріоритетність забезпечення системності у реформуванні сектору безпеки України. На цьому напрямі планувалося провести його комплексний огляд і сформулювати модель сектору безпеки – 2011, адекватну викликам, ризикам та загрозам; визначити шляхи й відповідне ресурсне забезпечення планових перетворень. Вказувалося на доцільності забезпечення чіткості реформування правоохоронної системи з іншими органами сектору безпеки, передусім визначивши єдиний центр вироблення політики реформування. Пропонувалося вдосконалити систему стратегічного планування і прогнозування, а також інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих органів державної влади, перш за все за умов виникнення кризових ситуацій. Зокрема, через запровадження дієвих механізмів координації діяльності розвідувальних і контррозвідувальних органів,

¹⁷ Поляков Л., Сунгуровський М. Європейська безпека: нові загрози – старі відповіді. *Національна безпека і оборона*. 2001. № 9. С. 18–26.

¹⁸ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

постановки питань Служби безпеки, Службі зовнішньої розвідки, розвідувальним органам Міністерства оборони та Державної прикордонної служби, підвищення ефективності їхньої діяльності.

Наступний крок у проведенні реформи – створення Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, мета якої – посилення захисту інформаційних ресурсів України. Продовжити розвиток Національної системи конфіденційного зв'язку.

Реформа сектору безпеки не могла оминати Державну прикордонну службу. Планувалося продовжити її реформування за моделлю правоохоронного органу спеціального призначення. При цьому треба було передбачити необхідні ресурси для розбудови інфраструктури забезпечення режиму державного кордону України, насамперед облаштування ділянок із Російською Федерацією, Республікою Білорусь і Молдовою відповідно до стандартів ЄС.

Зрозумілим виглядає пріоритет «створення невеликих за чисельністю, сучасних Збройних Сил, укомплектованих професіоналами, всебічно забезпечених, оснащених новітніми зразками озброєнь і військової техніки, готових до застосування, в т. ч. до спільних дій у складі міжнародних багатонаціональних сил». В основному увага зосереджена на таких питаннях Збройних сил: 1) адаптація структури та функцій до сучасних геополітичних і воєнних викликів; 2) професіоналізація, переведення їх на контрактний спосіб комплектування; 3) технічна модернізація, виведення їх якісних параметрів на рівень сучасних вимог; 4) реструктуризація господарчого комплексу і підвищення його ефективності.

Досягнути успіху у вирішенні першого питання можна було за рахунок перегляду та конкретизації вірогідних конфліктних ситуацій, визначення потрібних сил і засобів; надання пріоритету розвитку Об'єднаних сил швидкого реагування; поступового виводу решти складових Збройних сил на потрібні кількісні та якісні параметри; переходу з 2006 р. на триступеневу систему оперативного управління (Генеральний штаб – Об'єднане оперативне командування – міжнародне угруповання): переводу до 2008 р. органів управління військами на нову організаційно-штатну структуру. Щодо другого питання, то планувалося підвищити ефективність бойової підготовки військ, максимально наблизивши її до реальних умов бойової ситуації; скоротити систему вишколу військових кадрів, підвищивши її ефективність; поступово скоротити призовний контингент та до 2010 р. перевести Збройні сили на контрактні засади; створити необхідні умови продовження служби контрактниками¹⁹.

Щоби Збройні сили могли забезпечити гідний захист від воєнних загроз, вони повинні бути оснащені найновішими досягненнями науки й техніки. У напрямі їх технічної модернізації, виведення якісних параметрів на рівень сучасних умов передбачалося збільшити в оборонному бюджеті витрати на модернізацію та придбання нових озброєнь і військової техніки; покращити наукову їх підготовку; відмовитися від масштабних проектів розвитку озброєнь та військової техніки, визначити чіткі пріоритети і концентрувати на них сили й увагу. Крім цього, передбачалося використання офсетних схем закупівлі озброєнь в іноземних постачальників на умовах, що задовольняють потреби Збройних сил і розвиток вітчизняної бази оборонної промисловості. Планувалося підвищення ефективності системи

¹⁹ Про створення у Верховній Раді України п'ятого скликання Коаліції демократичних сил. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06>

технічного забезпечення з метою подовження термінів придатності наявних озброєнь і пришвидшення темпів реалізації та утилізації надлишкових озброєнь, техніки, ракет і боєприпасів, підвищення економічної ефективності цих процесів.

З метою реструктуризації господарчого комплексу Збройних сил і підвищення його ефективності ставилося питання про збільшення бюджетних надходжень від реалізації надлишкових військових об'єктів та майна, зменшення витрат на утримання інфраструктури; забезпечення рентабельності створених у Міністерстві оборони профільних виробничих корпорацій; перехід на організацію системи логістики Збройних сил за територіальним принципом; проведення спеціалізації (за номенклатурою матеріальних засобів) та укрупнення постачальних органів забезпечення. Наголошувалося на важливості переведення на комерційну основу придбання ресурсів і надання послуг для Збройних сил із передачею окремих функцій матеріально-технічного забезпечення невійськовим структурам.

Отже, наведені факти свідчать про те, що в Коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній Раді України V скликання значна увага була приділена комплексу питань, що стосувалися зовнішньої політики держави та її діяльності в оборонній сфері. Зовнішньополітична діяльність ґрунтувалася на принципах поваги до міжнародного права та паритету в міждержавних відносинах. Підписанти Коаліційної угоди декларували намір євроінтеграції України зі збереженням тісних партнерських стосунків із Росією. Натомість у безпековому вимірі існував консенсус щодо необхідності створення в Україні невеликих за чисельністю сучасних Збройних сил, які би відповідали сучасним геополітичним і воєнним викликам, були професійними та формувалися на контрактній основі. Водночас національну безпеку України політикум розглядав у тісному взаємозв'язку із процесами євроінтеграції країни та поглиблення її відносин із державами ЄС і НАТО.

REFERENCES

1. Chekalenko, L. (2010). *Zovnishnia polityka Ukrainy (vid davnikh chasiv do nashykh dniv)*. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal» [in Ukrainian].
2. Honcharova, T. (2009). Osoblyvosti protsesu formuvannia parlamentskykh koalitsii. *Viche*, 3. Retrieved from: <http://veche.kiev.ua/journal/1296/> [in Ukrainian].
3. Kudriachenko, A. I. (2006). *Politychna istoriia Ukrainy XX stolittia* [Political History of Ukraine of the Twentieth Century]. Kyiv: MAUP. [in Ukrainian].
4. Plan dii shchodo chlenstva v NATO (PDCh) vid 24.04.1999 r. № 950_009. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009 [in Ukrainian].
5. Poliakov, L., & Sunhurovskyi, M. (2001). Yevropeiska bezpeka: novi zahrozy – stari vidpovidi. *Natsionalna bezpeka i oborona*, 9, 18–26. [in Ukrainian].
6. Pro stvorennia Antykryzovoi koalitsii u Verkhovnii Radi Ukrainy piatoho sklykannia vid 07.07.2006 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005001-06> [in Ukrainian].
7. Pro stvorennia u Verkhovnii Radi Ukrainy piatoho sklykannia Koalitsii demokratychnykh syl vid 22.06.2006 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002001-06> [in Ukrainian].

8. Pro Tsilovyi plan Ukraina – NATO na 2006 rik u ramkakh Planu dii Ukraina – NATO vid 07.04.2006 r. № 295/2006. Retrieved from: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/295/2006?lang=en> [in Ukrainian].
9. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy vid 08.12.2004 r. № 2222-IV/. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15> [in Ukrainian].
10. Propozytzii do Koalitsiinoi uhody deputatskykh fraktsii u Verkhovnii Radi Ukrainy. (2006). *Natsionalna bezpeka i oborona*, 4(76), 33–34 [in Ukrainian].
11. Tsyvilizatsiinyi vybir Ukrainy: paradyhma osmyslennia i stratehiia dii: natsionalna dopovid. (2016). *Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. Kyiv: NAN Ukrainy [in Ukrainian].
12. Vidnianskyi, S. (2018). Vzaiemvidnosyny Ukrainy i Yevropeiskoho Soiuzu pislia Pomaranchevoi revoliutsii: potentsial i nerealizovani mozhlyvosti. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*, 1(20), 9–24 [in Ukrainian].

Andrii TKACHUK

SECURITY POLICY IN THE COALITION AGREEMENT OF DEPUTIES' FACTIONS IN THE 5TH VERKHOVNA RADA OF UKRAINE

The study addresses the problems of Ukraine state security in the Coalition Agreement, which was signed by the parliamentary factions of the 5th Verkhovna Rada. The Coalition of Deputies' factions, as the subject of constitutional and legal relations, plays an important role in the social and political life of Ukraine from the mid-2000s, also in shaping the security strategy in domestic and foreign policy. The Ukrainian deputies devoted considerable attention to the issues of national security and foreign policy in the Coalition Agreement, taking into account the specifics of the external and internal political situation. Based on normative legal documents, the author shows that in the foreign policy the Coalition of Parliamentary Parties of the Verkhovna Rada of Ukraine was oriented towards European integration and determined its goal to implement the EU-Ukraine Action Plan and expand cooperation with NATO. At the same time, the intentions to maintain and develop a full partnership with Russia were declared. The attention was paid to the priority directions of the Coalition in the Agreement, in particular, improvement of the institutional, legal and informational support of the state's foreign policy. Separate consideration and legal support of the initiatives of Ukrainian parliamentarians. Of particular interest is that the deputies declared the intention of building an army that meets the geopolitical and military challenges of time, is professional and capable of responding to the latest challenges and threats. The author concludes that the Ukrainian politicians considered ensuring the national security of Ukraine in the Coalition Agreement in close connection with the processes of European integration of Ukraine and deepening its relations with the EU and NATO.

Keywords: security, NATO, eurointegration, political parties.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. Ідеї соборності та самостійності в українському молодіжному середовищі Галичини наприкінці XIX – початку XX століття.	3
Фіногенов Олег. «Ліонський сюжет» (1924) у діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй.	16
Стасюк Олександра. Роль рад депутатів трудящих у процесі радянізації Західних областей УРСР (1939–1941)	26
Лук'янченко Світлана. Агропромисловий комплекс Рівненської області в першій половині 1960-х років	38
До 100-річчя ЗУНР.	46
Дацків Ігор. Діяльність зовнішньополітичної служби Західноукраїнської Народної Республіки в 1918–1923 роках	46
Королько Андрій. Становлення і функціонування органів української влади на Снятинщині періоду ЗУНР (1918–1919)	54
Пірко Марія. Видавничі проекти державного секретаріату ЗУНР	79
Ткачук Павло, Кривизюк Леонід. Участь польових духівників у життєдіяльності збройних сил ЗУНР.	88
Пагіря Олександр. ЗУНР і національно-визвольний рух на Закарпатті в 1918–1919 роках.	100
Воєнна історія	127
Ткачук Андрій. Політика безпеки в коаліційній угоді депутатських фракцій у Верховній раді України V скликання	127
Попко Сергій. Державна програма співробітництва України з НАТО на 2001–2004 роки: пріоритети та завдання у контексті євроатлантичної інтеграції.	137
Постаті	145
Сова Андрій. Внесок Івана Боберського в підготовку та проведення Шевченківського здвигу 1914 року у Львові	145
Патер Іван. Суспільно-політичні процеси в Галичині 1919–1920 року в оцінці Євгена Чикаленка (за матеріалами «Щоденника»)	156
Соляр Ігор. Дмитро Левицький у визвольних змаганнях українців у 1914–1923 роках.	170

Середюк Марія. Громадсько-політична діяльність Володимира Целевича в роки національно-визвольних змагань (1918–1923)	181
Каменцев Денис. «Мене завжди тішило й почасти дивувала та велика напружена праця, яку переводять наші вояки...»: роль Володимира Сальського в організації української військової еміграції (1921–1940)	190
Кравець Наталія. Національно-культурна діяльність Василя Проходи в таборах військовополонених у роки Першої світової війни	203

МОВОЗНАВСТВО

Осінчук Юрій. Лексика на позначення Божих Осіб, святих і ангелів в українському історичному словнику за редакцією Євгена Тимченка.	213
Bahniuk Nataliya. Researching written monuments in the context of changing scientific paradigms	233
Черевко Ірина. Здобутки української діалектної фразеології ХХІ століття	240

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Гаврилів Тимофій. Ідентичнісні імплікації: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської-Уден	251
Когут Софія. Видавничі стратегії Михайла Рудницького міжвоєнного періоду: ідеї, проекти, перспективи	267
Ругар Христина. Мандрівка до (своєї) пам'яті: міжвоєнний Львів і Львів у часі Другої світової війни в сучасному українському тексті (на матеріалі романів «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко й «Танго смерті» Юрія Винничука)	278

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

Лановик Мар'яна. [Рец.]: «Пов'язати розгублені кінці життя і мистецтва» [на]: Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєнної: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. 392 с. + 16 кольор. вкл.	286
Романюк Михайло. [Рец. на]: Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. Львів: ЛДУФК, Априорі, 2017. 232 с.	295
Yastremska Tetiana. Dialectological studies: history, topics, structure.	300